

23.10.2020

Valtionhallinnon kehittämisosasto

Onni Pekonen

Avoimen hallinnon työryhmän 7. kokous

Aika 22.10.2020 klo 13.00–15.00

Paikka Skype-kokous

Osallistujat Puheenjohtaja Katju Holkeri, finanssineuvos, valtiovarainministeriö

Jäsenet:

Johanna Nurmi, finanssineuvos, valtiovarainministeriö

Maria Bäck, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

Markku Mölläri, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö KAO

Heikki Talkkari, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö

Päivi Kurikka, erityisasiantuntija, Kuntaliitto

Sari Vapaavuori, kehittämisspäällikkö, Valli ry

Sami Demirbas, erityisasiantuntija, oikeusministeriö

Merja Niemelä, Kuntalaisvaikuttamisen koordinaattori, Oulu

Liisa Tiainen, vastaava asiantuntija, VTKL

Jouni Tuomisto, puheenjohtaja, Open Knowledge Finland, OKF

Mika Honkanen, kehityspäällikkö, DVV

Ari Tammi, erityissuunnittelija, Helsingin kaupunki

Miia Kirsi, saavutettavuusasiantuntija, Celia

Heli Rantanen, vuorovaikutuspäällikkö, Helsingin kaupunki

Henna Kara, suunnittelija, Selkokeskus

Seija Korhonen, järjestelmäasiantuntija, valtiovarainministeriö

Onni Pekonen, erityisasiantuntija, valtiovarainministeriö

1. Kokouksen avaus ja edellisen kokouksen pöytäkirja

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.00. Edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin sellaisenaan.

Kokouksen asialistalla oli kaksi isompaa asiaa: avoimen hallinnon strategia ja avoimen hallinnon ohjelman seuranta. Puheenjohtaja nosti kokouksen alkuun ajankohtaisena asiana OECD:n juuri julkaiseman [Governance for Youth, Trust and Intergenerational Justice – Fit for All Generations?](#) -raportin. Raportin valmistelussa Suomea koskeviin kysymyksiin ovat vastanneet järjestöt ja OKM. Raportin aihe koskettaa

erityisesti lasten ja nuorten järjestöjä ja vanhusjärjestöjä sekä OKM:ää ja OM:ää, mutta siinä on kytköksiä myös monen muiden työryhmässä olevien tahojen työhön esimerkiksi sukupolvien välisyyden ja luottamusteeman kautta. Vaikka raportissa on nuorisonäkökulma, se koskee myös ikäihmisiä. Puheenjohtaja kannusti lukemaan hyvän raportin ja sen yhteenvedon. Puheenjohtaja kertoi, että suomalaisia toimijoita kutsutaan lähiaikoina pyöreän pöydän keskusteluun OECD:n kanssa. Keskustelun tarkoituksena on tavata ja katsoa nouseeko raportista teemoja, joita haluttaisiin tarkastella tarkemmin ja olisiko suomalaisilla toimijoilla kiinnostusta lähteä teemoja koskevaan jatkotyöhön. OECD:n toiveena on, että jatkotyöhön voitaisiin hakea EU:n rakennerahastolta rahoitusta. Suomessa on meneillään tällä hetkellä toinen vastaavan tyylinen hanke, johon EU on myöntänyt rahoituksen ja jonka varsinasta työtä OECD tekee. Kutsut pyöreän pöydän keskusteluun lähetetään työryhmälle lähiaikoina. Muutkin kuin lasten ja nuorten parissa toimivat järjestöt ja OKM ovat tervetulleita ja voivat laittaa Katju Holkerille asiasta sähköpostia.

2. Avoimen hallinnon strategia

Puheenjohtaja esitteli ja kävi läpi kokouksen materiaaleissa työryhmälle lähetettyä avoimen hallinnon strategian luonnosta. Strategialuonnoksen aiempaa versiota on jo käsitelty työryhmässä. Strategialuonnos on käynyt kommenttikierroksen ja siihen on kerätty materiaalia muun muassa avoimen hallinnon aluekierroksella, jossa on tavattu kuntien ja järjestöjen väkeä sekä Poikkeusajan dialogeista. Strategia on lokakuun loppuun asti auki olevan Otakantaa.fi:n lausuntokierroksen jälkeen menossa ministeri Paaterolle ja sitä käsitellään 6.11. ministeri Paateron johtoryhmässä. VM:ssä on asetettu myös julkisen hallinnon uudistamisen poliittinen ohjausryhmä, jossa enemmänkin ministereitä, ja strategia menee mahdollisesti myös sinne hyväksyttäväksi.

Puheenjohtaja nosti esiin uutena lisäyksenä otsikon aikajänteen, joka on vuoteen 2030. Visiota on myös muokattu aiempien keskustelujen pohjalta. Kokonaan uutena kohtana strategialuonnoksessa oli ”painopisteiden mittarit”. Puheenjohtajan korosti, että mittareiden kohdalla on tässä vaiheessa lähdetty siitä, että varsinaiset konkreettisemmat mittarit muotoillaan sitten, kun strategia toivottavasti hyväksytään tämän vuoden puolella. Strategian prioriteettien pohjalta päivitetään käynnissä olevaa avoimen hallinnon neljättä toimintaohjelmaa, johon tulee myös lisäpainotuksia. Toimintaohjelma on strategian toimeenpanon väline, johon tarkemmat mittarit tulevat. Strategialuonnoksessa mittarit on esitetty kunkin painopisteen kohdalla yleisemmin.

Mittareiden osalta työryhmässä kommentoitiin sitä, ettei painopisteissä eikä mittareissa ole mainittu digitaalisuutta eikä esimerkiksi digitaalisten palveluiden saavutettavuutta, vaikka strategian aikahaarukka menee vuoteen 2030 asti ja ne ovat merkittävänä puheenaiheina muualla yhteiskunnassa. Syynä tähän mainittiin se, että nämä teemat eivät ole nousseet vahvasti esille keskustelu- ja kommenttikierroksilla. Toinen syy on se, että nämä teemat nousevat jo vahvasti esiin julkisen hallinnon strategian puolella.

Työryhmässä mietittiin myös sitä, onko ja pitäisikö tehdä jonkinlaista riskianalyysiä tai analyysiä sen suhteen, mitkä ovat avoimuuden kannalta erityisen keskeiset sektorit, joilla avoimuutta voitaisiin ja pitäisi eniten edistää. Todettiin, että tästä ei ole suoranaista erillistä paperia ole, mutta pohdintaa näistä on ollut kotimaisissa keskusteluissa ja tausta-aineistoissa sekä kansainvälisissä materiaaleissa. Pohdittiin, että riskianalyysiä voitaisiin tehdä väliarvioinnin yhteydessä, jolloin myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat arvioidaan ja toimenpideohjelmaakin voi päivittää.

Yhtenä tärkeänä teemana nostettiin esiin se, että julkisuuslain ja perustuslain 12 §:n käytännön ymmärtämisessä on vielä paljon tekemistä hallinnossa ja esimerkiksi virastoissa. Viime aikoina on tullut useita

esimerkkejä siitä, että ei oikein ymmärretä sitä, että virkamiesten työn pitäisi olla julkista ja avointa, vaan ajatellaan, että voidaan itse päättää mitä kerrotaan ulos ja millä aikataululla. Toisin sanoen, ei ymmärretä sitä, että julkisuus kuuluu virkavelvollisuuteen. Ei tiedetä miten tietopyyntöihin vastataan ja mitä selkokielisyys käytännössä tarkoittaa. Vastauksena tähän todettiin, että vaikka aihe on tärkeä, strategiassa voidaan priorisoida vain tietyt painopisteitä. On hyvä huomioida, että strategian painopisteistä huolimatta avoimen hallinnon työtä tehdään kaikilla kahdeksalla työalueella koko ajan, ja julkisuuslaki on työsuunnitelmassa näkyvillä. Strategian ei ole tarkoitus kattaa kaikkia työalueita vaan se nostaa esiin kohtia, joissa tarvitaan priorisointia. Lisäksi todettiin sekä digitaalisuus- että julkisuuskysymyksiin liittyen, että strategiassa on yritetty nostaa esiin painopistealueita, joita ei ole riittävästi huomioitu muualla. Esimerkiksi digitaalisuuteen liittyen VM:ssä tehdään paljon työtä, muun muassa Digi arkeen -neuvottelukunnassa. Lisäksi meneillään on esimerkiksi OM:n vetämä demokratiaohjelma, jossa käsitellään julkisuus- ja osallisuuskysymyksiä. Avoimen hallinnon työssä on yritetty huomioida se, että ei tehtäisi paljoa samaa rinnakkaista työtä, kun tietyt teemoja nostetaan paljon ja hyvin esiin jo muualla.

Painopistealueiden mittareiden todettiin keskittyvän nyt määrään ja sen lisäämiseen. Painopiste 1:n ”Avoin hallinto on vuoropuhelun vahvistaja yhteiskunnassa” osalta pohdittiin sitä, voisiko vuoropuhelun määrän lisääntymisen lisäksi tarkastella myös vuoropuhelun sisältöä ja sen muutosta. Pystyttäisiinkö arvioimaan sitä, miten vuoropuhelun sisältö muuttuu esimerkiksi disinformaation ja vihapuheen osalta erityisesti verkkokeskusteluissa? Vastaavasti, voisiko painopiste 2:n ”Avoin hallinto edistää kaikkien oikeutta ymmärtää ja tulla ymmärretyksi” osalta seurata tai mitata sitä, miten käyttäytyminen muuttuu tämän toimikauden tai jonkin muun mittausjakson aikana? Ideaa pidettiin hyvänä, ja ideoita tähän toivottiin työryhmäläisiltä.

Painopiste 2:n osalta kommentoitiin myös sitä, että esimerkiksi Selkokeskuksen näkökulmasta tiedon määrä lisääntyy, mutta olisi tärkeää, että myös osaaminen lisääntyy. Selkokielen koulutusta ja kouluttajia tarvitaan. Palattiin myös aiemman kommenttikierroksen toteamukseen siitä, että hyvä virkakieli ei näy strategiassa. Kun virkakieli on hyvää, niin on myös helpompi muotoilla selkokielistä tekstiä. Tähän todettiin, että selkeä kieli näkyy hyvin jokaisessa avoimen hallinnon toimintaohjelmassa. Tässä kohden strategiaa on nostettu erityisesti selkokieli siksi, että taustamateriaaleissa, keskusteluissa ja dialogeissa on painotettu, että selkeän kielen osaamista on jokaisen mahdollisuus parantaa itse helpommin kuin selkokielen. Selkokielen osaaja ei yksinkertaisesti ole hallinnossa. Tausta-ajatuksena strategiassakin on, että ensin nostetaan tietoisuutta, sitten lisätään osaamista, jonka jälkeen osaaminen tuottaa konkreettista lopputulosta selkokielellä. Olisi tärkeää, että selkokielen osaamista olisi ministeriöittäin, virastoittain, kunnittain ja organisaatioittain.

Todettiin, että avoimen hallinnon teemoja ja julkisuuslakia pitäisi saada uusien virkamiesten koulutuksiin. Esimerkiksi lyhyellä 15 minuutin infollakin voisi olla jo merkitystä, kun julkiseen hallintoon tullaan esimerkiksi yksityiseltä sektorilta eikä aina ymmärretä, että julkisuus on hallinnossa toimintaperiaatteena. Koulutus voisi olla hyödyllinen muistutus myös esimiehille, jotta myös vanhat ja kokeneet virkamiehetkin kävisivät koulutuksissa, joko läsnä tai eOppivan verkkokoulutuksissa.

3. Avoimen hallinnon IV ohjelman seuranta

Puheenjohtaja kävi läpi ja esitteli kokousmateriaaleissa etukäteen työryhmälle jaettua avoimen hallinnon toimintaohjelman seurantadokumenttia. Tähän liittyvällä kuulumisten vaihto- ja kommenttikierroksella huomautettiin, että edellisessä asiakohdassa käsitellyyn strategialuonnokseen oli tullut Otakantaa.fi:ssä vain kaksi vastausta. Tämä herätti kysymyksen siitä, onko strategia liian laimea vai eivätkö ihmiset ole

huomanneet sitä. Pitäisikö ihmisiä vielä aktivoida ja yllyttää kommentoimaan strategialuonnosta?

Vastauksena tähän todettiin, että asiasta on laitettu hiljattain lisää viestiä ja mainosta. Syynä kommenttien vähäisyyteen saattaa olla myös se, että strategialuonnosta ollaan esitelty melko paljon eri tilaisuuksissa, minkä takia sitä ei ehkä koeta enää tarpeelliseksi kommentoida. Työryhmäläisiä kannustettiin kuitenkin vielä mainostamaan kommentointimahdollisuutta.

Helsingin kaupungin edustajat harmittelivat avoimen hallinnon tilaisuuden peruuntumista koronan takia. Uutta tilaisuutta yritetään järjestää keväälle. Todettiin, että tapahtuman laajalla viestinnällä oli joka tapauksessa saatu jo näkyvyyttä avoimen hallinnon työlle.

Valli ry mainosti pian valmistumassa olevaa pankkipalveluselvitystä, joka liittyy myös muuhun sähköiseen asiointiin. Selvitykseen saatiin yli 2000 vastausta, joiden joukossa oli paljon yli 80- ja 90-vuotiaita. Selvityksessä tuli esiin, että vaikka tiedot ja taidot ovat vanhimmissakin ikäryhmissä lisääntyneet, on myös polarisoituminen kasvanut. Lisäksi Valli ry mainosti teknologiaan, digitalisaatioon, tekoälyyn ja eettisiin kysymyksiin liittyvää [webinaaria DigiAgeTalk 2020](#), joka järjestetään tiistaina 10.11.2020 klo 12-15.30. Lisätiedot ja ohjelma:

Demokratiapäivässä 20.10. oli teemana demokratia ja kestävä kehitys. Tilaisuuden tallenteet ovat katsottavissa 14 vuorokauden ajan [osoitteessa Kunta.tv](#).

Oulun avoimen hallinnon toimintasuunnitelma on luonnosvaiheessa. Teemakortteja visualisoidaan, ja saavutettavuus pohdituttaa. VM:lle annettiin kiitosta aluekierroksesta, se oli lisännyt konkreettisesti vuoropuhelua kaupungin ja järjestöjen välillä.

Vanhustyön keskusliitto kannusti kaikkia järjestämään virtuaalitapahtumia erityisesti virtuaalisen tapahtumaviikon hyvien kokemustensa perusteella. VTKL on mukana mediataitoviikolla ja nostaa esiin median lukutaitoa ikäihmisten kannalta.

Selkokeskuksessa on havaittu, että kysyntää sekä teksti- että koulutuspalveluille on riittänyt korona-aikana. Selko-osajia olisi hyvä olla eri paikoissa. Kehitysvammaliitto (Selkokeskus) järjestää [selkokielikoulutuksia](#). 12.11. järjestetään Kirjoita selkokieltä -koulutus, jos osallistujia tulee tarpeeksi.

VM:n JulkICT:llä on meneillään kiinnostavia asioita esimerkiksi Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeeseen liittyen. Torstaina 29.10.2020 klo 9–12 järjestetään [pyöreän pöydän keskustelu aiheesta Hyvinvointi ja osallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa](#).

OM:ssä avoimuusrekisteri etenee hyvällä mallilla.

Todettiin, että ihmisiä kiinnostaa esimerkiksi hankkeissa ja tapahtumissa usein ajankohtaiset asiat ja näkökulmat niihin. Toisinaan vaatii jopa pientä provosointia, että saa keskustelun käyntiin ja ihmiset innostuvat.

Celiassa on aloittanut uusi johtaja ja organisaatiouudistus on tulossa. Saavutettavuuskoulutus ei ole yhtään vähentynyt. On havaittu riski, että saavutettavuusvaatimuksia aletaan tulkita niin, että se alkaa uhata avoimuutta. Monet alkavat pohtia, että olisiko helpompi jättää julkaisematta kuin tehdä saavutettavaksi. Tämä on ei-toivottua kehitystä. Koulutuksissa on alettu painottamaan ja muistuttelemaan, että saavutettavuus ei ole kaiken yli menevä periaate.

Sami Kivivasara on kirjoittanut hyvän [kolumnin](#), joka käsittelee digitalisoinnin ongelmia hyvinkin avoimessa hengessä. Huomautettiin, että avoimen hallinnon työssä voisi olla hyvä nostaa esiin demokraattisen hallinnon [12 periaatetta](#).

VM:stä toivottiin hallinnon kehittämisen kuntapuolen paineeseen yhteistyötä Helsingin kaupungin kanssa ja keskustelua kuntalaisaloitteen ja pormestarimallin toimivuudesta sekä osallistavasta budjetoinnista. Tähän liittyen jaettiin linkit: [Tuore uutinen](#) nuorten aloitteiden tilasta ja nuorisoneuvoston kommentista niihin sekä pormestarimallista Jan Vapaavuoren blogi 18.10.2020 [otsikolla Pormestarimalli epäilyttää edelleen](#). Lisäksi todettiin, että syyskuun Kuntalehdessä oli ansiokas juttu pormestarimallin hyvistä ja huonoista puolista.

Lopuksi käytiin keskustelua julkisuuslaista, saavutettavuudesta ja tietosuojasta sekä näihin liittyvistä haasteista ja ongelmakohtista.

4. Muut mahdolliset asiat

Todettiin, että Lapsen oikeuksien päivä ja avoimen hallinnon virkamiesverkoston kokoontuminen ovat tulossa. Seuraavassa avoimen hallinnon työryhmän kokouksessa on tarkoituksena katsoa toimintasuunnitelman muita osia, kun nyt on keskitytty strategiaan, ja sitä mitä asioita on tulossa ensi vuonna.

Suomelle on tulossa pian pitkä OECD:n avoimen hallinnon kysely. Todettiin, että kyselyyn on tarpeen vastata huolellisesti ja perusteellisesti, sillä OECD ei anna korjata vastauksia jälkikäteen. Kyselyn piti tulla jo 9.10., mutta OECD sai palautetta kyselyn pituudesta ja sitä on muokattu. Kyselystä ilmoitetaan heti avoimen hallinnon työryhmälle, kun se tulee.

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.49.

Liitteet Avoimen hallinnon strategian luonnos ja Avoimen hallinnon IV ohjelman seuranta

Jakelu Avoimen hallinnon työryhmä

Tiedoksi Valtioneuvoston hankeikkuna